

‘Soldaat of collaborateur is niet per definitie een oorlogsmisdadiger’

Comité 4 mei Vorden wilde in **2012** Duitse soldaten uit de anonimiteit halen en nam een wandeling langs hun graf op in het programma van dodenherdenking. Dit leidde tot een rel. Federatief Joods Nederland stapte naar de rechter om de dodenherdenking te verbieden vanwege ontkenning van de holocaust. De rechter bepaalde dat officiële vertegenwoordigers van Vorden niet langs het graf mochten lopen. Na afloop van de officiële dodenherdenking liepen veel aanwezigen wel langs de Duitse oorlogsgraven. © ANP/Vincent Jannink

Door Chris van der Heijden © Kees Rutten, De Stentor

Een burgemeester die langs Duitse graven loopt bij de dodenherdenking was in Vorden tien jaar geleden een brug te ver. Zou dit nu nog een dergelijke rel veroorzaken? „De associatie van oorlog en Jodenvervolgung maakt dat tegenwoordig iedereen die aan de verkeerde kant stond als oorlogsmisdadiger wordt gezien”, zegt historicus Chris van der Heijden in deze gastopinie.

Door Chris van der Heijden 07-05-22, De Stentor

[2 REACTIES](#)

Oorlogen zijn vreselijk. Altijd en voor bijna iedereen. Op deze aardkloot loopt slechts een handvol mafketels rond dat anders denkt. De over-, overgrote meerderheid van onze soortgenoten doet alleen mee tegen wil en dank.

[Tien jaar na de meest omstreden dodenherdenking van Nederland: ‘Henk werd afgebeeld met een strop om zijn nek’](#)

Dat was niet altijd zo. Zo zou de eerste Engelse aanval tijdens de Eerste Wereldoorlog begonnen zijn met een voetbal. Men schopte het ding richting Duitse linies en rende erachteraan. Oorlog als sport. Weldra wist iedereen dat het zo niet is, minder nog als die oorlogen gevoerd worden met moderne middelen, bommen, vliegtuigen en granaten.

Verbijsterend daarom dat er anno 1939-1940 nog altijd enkelen waren die met enthousiasme naar het front gingen. Tegen indoctrinatie waren zij niet bestand. Dit laatste komt nog altijd voor. Het meest actuele voorbeeld staat op dit moment dagelijks in de krant. Toch weiger ik te geloven dat die Russische jochies zich enthousiast naar Oekraïne begeven. Misschien eventjes, als ze nog niet weten wat hen te wachten staat. Maar daarna?

Lood in de schoenen

Het is datzelfde lood - plus woede, angst, gebrek aan slaap en dergelijke - dat sommigen van die jochies tot oorlogsmisdaden aanzet. Daarvoor is geen verontschuldiging. Nooit. Elke oorlogsmisdaad, zo hebben we in de loop van de 20ste eeuw geleerd, is een individuele daad waarop een individuele straf staat. Geen excuus.

Dit is iets anders dan stellen dat elke soldaat of collaborateur een oorlogsmisdadiger is. Dat is niet het geval. Integendeel. Verreweg de meeste soldaten en collaborateurs waren wat de aanduidingen suggereren: soldaat, strijder dus in een leger (dat oorlog voert) of collaborateur, medewerker met de vijand, politieke delinquent. Beide is iets anders dan oorlogsmisdadiger.

Duitse soldaten en collaborateurs werden kort na de oorlog duidelijk onderscheiden van oorlogsmisdadigers

Kort na de Tweede Wereldoorlog kende men het verschil nog. De Bijzondere Rechtspraak getuigt daarvan. Duitse soldaten en collaborateurs werden duidelijk onderscheiden van oorlogsmisdadigers.

Het verschil is in de laatste decennia van de 20ste eeuw vervaagd. Daarvoor zijn vele redenen. De belangrijkste daarvan is de huidige vereenzelviging van Tweede Wereldoorlog en shoah. Zo bleek uit het Nationaal Vrijheidsonderzoek 2007 dat maar liefst 77 procent van de Nederlandse bevolking meende dat de Jodenvervolging een van de oorzaken van de Tweede Wereldoorlog was.

Cruciaal aspect maar niet meer dan dat

Onzin natuurlijk. De shoah was een cruciaal aspect van de oorlog. Zeker.

Maar ook niet meer dan dat. Toch associeert de overgrote meerderheid van de mensen de Tweede Wereldoorlog vooral daarmee. Dat is begrijpelijk, misschien zelfs goed (weinig misdaden zo vreselijk al deze) maar dat is niet hetzelfde als juist.

De associatie van oorlog en shoah maakt dat tegenwoordig iedereen die aan de verkeerde kant stond als oorlogsmisdadiger wordt gezien. Hij, eventueel zij, zou betrokken zijn bij moord, massamoord. Dat is, nogmaals, simpelweg en aantoonbaar onjuist. Je zou hoogstens kunnen beweren dat iedereen die aan de verkeerde kant stond, indirect aan massamoord bijgedragen heeft.

Maar dat is een boude en, meer nog, lastige stelling, vergelijkbaar met de gedachte dat al onze voorouders slavendrijvers waren of dat wij stuk voor stuk bijdragen aan de armoede in de Derde Wereld. Daar valt eventueel wel iets voor te zeggen maar meer tegenin te brengen.

Wijsheid

Oorlog zijn vreselijke, tragische gebeurtenissen. Voor iedereen. Altijd. Dat weten en herdenken gaat voorbij aan individuele personen. Het handjevol idioten voor wie dat niet geldt, kunnen dat inzicht niet veranderen. Burgemeester Henk Aalderink van Vorden was een van weinigen die dat niet alleen begreep maar ook uitdroeg, met alle gevolgen van dien. Maar wij zouden van zijn wijsheid moeten leren.

Chris van der Heijden is historicus en publicist. Zijn bekendste werk is het spraakmakende boek *Grijs Verleden* waarin hij afrekenet met de opvatting dat de Tweede Wereldoorlog in Nederland kan worden samengevat in termen van goed en fout. © Kees Rutten

Podcast 'Tien Duitsers, één graf'

Verslaggevers Judah Bolink en Nieke Hoitink spraken met betrokkenen over de meest omstreden dodenherdenking van Nederland, voor de podcast Tien Duitsers, één graf.

[De podcast is hier te beluisteren.](#)